การบูรณาการวิธีการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วมกัน*

Integrating cooperative learning and collaborative learning

ดร.เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม**

บทคัดย่อ

การเรียนรู้ยุคใหม่รูปแบบการเรียนการสอนต่างๆ เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้า แสวงหาความรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองและกลุ่มเพื่อน บทความนี้ นำเสนอแนวคิดและการบูรณาการการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วมกัน โดยนำลักษณะเด่นของวิธีการเรียนทั้งสองมาบูรณาการเป็นขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนและผู้เรียน

Abstract

In the new era of education, several types of instruction have contributed to learning. This is to enhance effectiveness of education whereby students are to perform as researchers and to construct knowledge themselves and among peers. This article aims to present a related concept and the ways particular quality of cooperative learning and collaborative learning were integrated to form learning processes which benefits both learners and teachers.

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันนั้น ผู้สอนให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner Center) โดยใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลายเพื่อที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อีกทั้งเป็นการพัฒนาทักษะต่างๆ แก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นทักษะการคิด การสื่อสาร การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี หรือทักษะชีวิต ผู้เรียนมีบทบาทในการทำกิจกรรมการเรียนการสอน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในรูปแบบต่างๆ ที่ตอบสนองความสนใจหรือความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต้องเลือกใช้รูปแบบการสอน วิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่เหมาะสมหลากหลายประกอบกัน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ผู้เขียนขอนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ

---

* เพื่อนำเสนอแนวคิดการบูรณาการระหว่างการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วมกัน

** อาจารย์ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail : kemmanat.min@stou.ac.th

วิธีการเรียน 2 วิธี ได้แก่ การเรียนแบบร่วมมือและการเรียนร่วมกัน ซึ่งเป็นวิธีการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และผู้สอนนำมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

1) การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นวิธีการจัดการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนรับผิดชอบในการจัดการเรียนของตนเองและของกลุ่ม โดยมีความสำเร็จเป็นเป้าหมายในการเรียน (Slavin, 1995; Johnson and Johnson, 1994; สุมณฑา พรหมบุญ และอรพรรณ พรสีมา, 2540; จันทรา ตันติพงศานุรักษ์, 2543; ปานใจ จิรานุภาพ, 2546) เป็นวิธีการเรียนที่ให้ความสำคัญในการเรียนเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยแต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน ทั้งผู้เรียนที่มีความสามารถสูง ปานกลาง และต่ำ แต่ผู้เรียนมีความสนใจในเรื่องหรือประเด็นเดียวกัน จะมาร่วมกันวางแผนการเรียน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าค้นพบคำตอบและรับผิดชอบต่อการเรียนด้วยตนเองเพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ เป็นผลทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำความรู้หรือข้อค้นพบได้เป็นอย่างดี ซึ่งความรู้เหล่านั้นจะมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียน และมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหากผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เหมาะสม การแสดงความคิดเห็นและการได้รับฟังความคิดในมุมมองที่หลากหลายจากการเรียนรู้โดยวิธีการใช้คำถามจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ดีมากยิ่งขึ้นและเกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการศึกษาและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและฝึกทักษะการเรียนที่สำคัญด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้ขึ้นมาใหม่ด้วยตนเอง

รูปแบบของการเรียนแบบร่วมมือได้รับการพัฒนาเป็นหลายรูปแบบหรือหลายเทคนิค แต่ทุกๆ รูปแบบของการเรียนแบบร่วมมือยังยึดหลักการพื้นฐานเดียวกันคือ เป็นวิธีการเรียนที่มีการจัดกลุ่มการทำงานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มพูนแรงจูงใจทางการเรียน สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในการเรียนรู้ และสมาชิกทุกคนจะได้รับการกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจเพื่อที่จะช่วยเหลือและเพิ่มพูนการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่มอาศัยทักษะกระบวนการกลุ่มหรือการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้เทคนิคหนึ่งในหลากหลายเทคนิคของการเรียนแบบร่วมมือที่ได้รับความนิยม ได้แก่ เทคนิคแบบกลุ่มสืบสอบ (Group Investigation: GI)

การเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคแบบกลุ่มสืบสอบ (Group Investigation: GI) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติจริง เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะกลุ่มปฏิบัติการที่เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการกระทำ ฝึกคิด ฝึกลงมือปฏิบัติ ฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ และฝึกทักษะการเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีอิสระในการศึกษาหาความรู้ตามหลักประชาธิปไตย ให้ผู้เรียนเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกการค้นคว้าหาข้อมูลความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่มิใช่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดนิสัยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองได้ด้วยความมั่นใจ

เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคแบบกลุ่มสืบสอบ ประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มละ 4-6 คน ซึ่งคละความสามารถแต่สนใจในเรื่องเดียวกัน ผู้เรียนจะร่วมกันวางแผนการศึกษา แบ่งงานภายใน

กลุ่ม สังเคราะห์ สรุปข้อค้นพบ และนำเสนอหรือสิ่งที่ค้นพบให้กับผู้เรียนทั้งชั้น ซึ่งในแต่ละขั้นตอนผู้เรียนจะต้องร่วมมือกันคิด อภิปราย โดยผลงานของกลุ่มคือ ผลงานของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ซึ่งสมาชิกต้องรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อกลุ่ม ผลสำเร็จจะขึ้นอยู่กับผู้เรียนหากผู้เรียนแต่ละคนยอมรับซึ่งกันและกันและมีการฝึกกระบวนการทำงานทีม ซึ่งหากผู้เรียนในแต่ละกลุ่มมีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นในระดับสูงก็จะประสบผลสำเร็จสูงสุด นอกจากนี้บทบาทของผู้สอนจะเป็นลักษณะของผู้ประสานงาน ดูแล และช่วยในการกำหนดเรื่องย่อยๆ ที่จะศึกษาให้กับผู้เรียน มีการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน ตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคแบบกลุ่มสืบสอบ (Joyce and Weil, 1996; Sharan, 1990; นาตยา ปิลันธนานนท์, 2543; ทิศนา แขมมณี, 2550; วัชรา เล่าเรียนดี, 2550) พบว่า ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การเลือกเรื่องที่สนใจ 2) เลือกเข้ากลุ่ม 3) ศึกษาข้อมูล 4) นำเสนอผลงาน และ 5) ประเมินผลงาน โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เลือกเรื่องที่สนใจ โดยผู้สอนนำเสนอเนื้อหาสาระหรือปัญหาที่ต้องการให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบ ในการเสนอปัญหานั้นผู้สอนจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกอยากรู้อยากเรียน เกิดความกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหา จากนั้นให้ผู้เรียนสามารถเลือกปัญหาได้ตามความสนใจ และตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ตนสนใจ

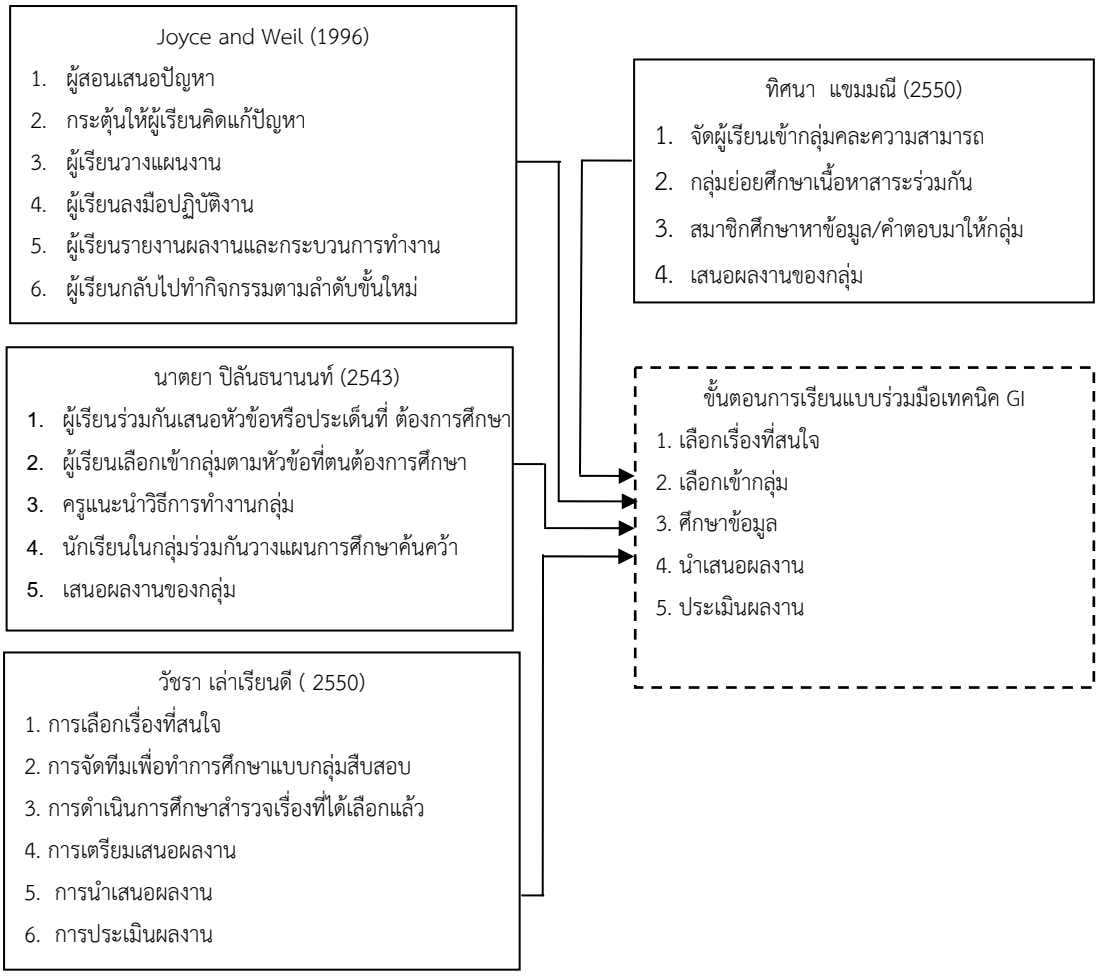
ขั้นตอนที่ 2 เลือกเข้ากลุ่ม ผู้เรียนพิจารณาปัญหาว่าจากข้อมูลหรือปัญหาที่ได้รับจากผู้สอนนั้น ตนเองเกิดความคิดสงสัยใคร่รู้เกี่ยวกับอะไรบ้าง ควรที่จะศึกษาความรู้เรื่องใดเพิ่มเติมเพื่อเป็นข้อมูลมาตอบคำถามนั้น ผู้เรียนอาจจำแนกปัญหาออกเป็นปัญหาย่อยๆ หลายประเด็นที่ผู้สอนต้องคอยกระตุ้นและช่วยให้กลุ่มผู้เรียนเลือกปัญหาที่อยากจะศึกษา และมีความสำคัญ มีประโยชน์กับผู้เรียนและเกี่ยวข้องกับรายวิชาที่เรียน โดยมีการจัดแบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยประมาณ 4-6 คน ที่มีความสนใจเรื่องเดียวกัน ผู้เรียนเลือกเข้ากลุ่มตามความสนใจและตามความสามารถของตนเอง โดยให้ผู้เรียนที่มีความสามารถในระดับต่ำเป็นผู้เลือกเข้ากลุ่มก่อน จากนั้นจึงเป็นผู้เรียนที่มีความสามารถปานกลางและสูงตามลำดับ สมาชิกจะร่วมกันวางแผนการเรียน กำหนดขอบข่ายของเนื้อหาหรือกิจกรรม แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกในกลุ่มเพื่อไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลมาเป็นคำตอบ ขณะเดียวกันก็จะร่วมกันพิจารณาสื่อ ทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ กำหนดเวลาที่ปฏิบัติให้เสร็จสิ้น แล้วพูดคุยอภิปรายเพื่อเสนอแผนปฏิบัติ โดยบทบาทผู้สอนทำหน้าที่ให้คำแนะนำและจัดระเบียบในการปฏิบัติงานเพื่อเอื้ออำนวยต่อการรวบรวมข้อมูล และการทำกิจกรรมของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาข้อมูล ในขั้นนี้ผู้เรียนดำเนินการศึกษาข้อมูลตามที่ได้รับมอบหมายจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ตามแผนที่ร่วมกันวางไว้ ตัดสินพิจารณาข้อมูลร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม โดยผู้สอนคอยช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตัดสินใจพิจารณาประโยชน์ของข้อมูลร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอผลงาน หลังจากที่ผู้เรียนแยกไปค้นคว้าความรู้แล้วผู้เรียนจะกลับเข้ากลุ่มเพื่อรวบรวมเรียบเรียงข้อมูลร่วมกันแล้วนำเสนอผลงานต่อที่ประชุมใหญ่ โดยแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานจากผลการศึกษาของกลุ่มทั้งด้านข้อมูลที่ได้รับ ข้อสรุปของกลุ่ม และวิธีการสืบเสาะหาความรู้ของกลุ่ม โดยผู้สอนจะเป็นผู้ประสานงานการเสนอรายงานทั้งหมดทุกกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลงาน ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปบทเรียน โดยผู้สอนอธิบายเพิ่มเติมในสิ่งที่ผู้เรียนไม่เข้าใจ และร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่ม เพื่อพิจารณาถึงข้อบกพร่องและข้อควรปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น

จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 การสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค GI

1) การเรียนร่วมกัน (Collaborative Learning)

การเรียนร่วมกัน (Collaborative Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางเนื่องจากกิจกรรมและผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนการสอนนั้นสามารถตอบสนองแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินั้น ผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนการสอนจากผู้สอนเป็นสำคัญ เป็นผู้เรียนเป็นสำคัญ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) การเรียนแบบร่วมกันถือเป็นการเรียนแบบตื่นตัว (Active Learning) ที่ให้ประโยชน์หลายอย่างแก่ผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและมีส่วนรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง

การเรียนร่วมกัน (Collaborative Learning) เป็นวิธีการเรียนที่จัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยผู้เรียนต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน ทั้งโดยการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แบ่งปันทรัพยากรการเรียน สมาชิกในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีความสำเร็จของทุกคนและของกลุ่มเป็นเป้าหมายสำคัญในการเรียน ฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักการเรียนร่วมกับผู้อื่น เป็นการเรียนรู้แบบแข่งขันกันฉันท์มิตร (York, 2003; Karel et al, 2005; Bulu and Yildirim, 2008; สารีพันธุ์ ศุภวรรณ, 2545) มีความอยากทำกิจกรรมภายใต้หลักการที่สำคัญคือ การสร้างองค์ความรู้โดยผู้เรียนเองด้วยการลงมือกระทำหรือการปฏิบัติที่ผ่านกระบวนการคิด นำมาใช้เป็นแนวทางต่อการแก้ปัญหาและสกัดเป็นความคิดรู้แจ้ง ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์โดยเน้นผู้เรียนเป็นผู้ร่วมทำกิจกรรม เป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ที่หลากหลายของผู้เรียนแต่ละคนจากแหล่งข้อมูลต่างๆ นอกจากนี้ผู้เรียนยังเป็นแหล่งของความรู้ที่จะช่วยเพื่อนที่ต้องการความรู้ในส่วนนั้นต่อไป และช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในความรู้นั้นเพิ่มมากขึ้นเพราะได้สอนหรืออธิบายให้กับผู้เรียนคนอื่นที่พร้อมหรือต้องการเรียนในเรื่องเหล่านั้น ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายกับตัวผู้เรียนเพราะการเรียนรู้สิ่งใดได้ดีนั้นเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีความต้องการใช้ความรู้นั้นในการสร้างชิ้นงาน ผลของการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในความสำเร็จ มีความรับผิดชอบ มีการควบคุมตนเอง

รูปแบบการเรียนร่วมกันนั้นเป็นการเรียนรู้ของกลุ่มขนาดเล็กประมาณ 4-6 คน โดยจะเน้นผลลัพธ์หรือผลงานมากกว่ากระบวนการ ทั้งนี้กลุ่มผู้เรียนจะศึกษาค้นคว้าและอาศัยประสบการณ์ของสมาชิกในกลุ่มในการถ่ายทอดเนื้อหาและสร้างความรู้จากสังคมโดยการผสมผสานความรู้ใหม่กับความรู้เดิม ด้วยการค้นพบคำตอบด้วยตนเองหรือผ่านกระบวนการกลุ่ม โดยสมาชิกในกลุ่มร่วมกันตรวจสอบผลงานหรือประเมินสมาชิกในกลุ่มเพื่อให้แน่ใจว่าสมาชิกแต่ละคนมีการเรียนรู้และมีการเชื่อมโยงความคิดผ่านผู้เรียนกลุ่มต่างๆ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนในสภาพจริง การร่วมมือกันเรียนรู้และการวิเคราะห์ทางเลือกจากมุมมองที่หลากหลาย โดยอาศัยสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความขัดแย้งทางความคิดและร่วมกันค้นหาคำตอบเพื่อให้เกิดทักษะการแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งด้วยเหตุผล อีกทั้งการนำเสนอและสรุปผลงานเป็นทักษะที่สำคัญเนื่องจากเป็นการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ในการเรียนให้แก่สมาชิกในกลุ่มและนอกกลุ่มให้ผู้อื่นทราบ และผู้สอนเป็นที่ปรึกษาหรือผู้อำนวยความสะดวก เมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนการเรียนร่วมกันจะพบว่ามีขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน (Goodsell et al, 1992; Jones and Creese, 2000; สุพิน ดิษฐกุล, 2542) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การนำเสนอสถานการณ์ ผู้สอนเสนอหัวเรื่องที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษาจากบทเรียน ผู้เรียนเลือกศึกษาหัวข้อเรื่องตามความสนใจซึ่งในการเลือกหัวข้อเรื่องต้องให้อิสระแก่ผู้เรียน ผู้เรียนที่สนใจเลือกหัวข้อเรื่องเดียวกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน กลุ่มละ 4-6 คน ซึ่งแต่ละกลุ่มอาจมีจำนวนสมาชิกที่แตกต่างกัน แต่ถ้าหากมีหัวข้อใดมีจำนวนนักเรียนเกินกำหนด ผู้สอนอาจจะให้ผู้เรียนจับสลากหรือวิธีอื่นใดที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนคนที่เลือกในหัวข้อเรื่องอื่นที่สนใจในระดับรองลงไป

ขั้นตอนที่ 2 การประชุมวางแผนสร้างข้อตกลงร่วมกัน ผู้เรียนประชุมวางแผนสร้างข้อตกลงร่วมกัน กำหนดเวลาในการศึกษาค้นคว้า กำหนดจุดมุ่งหมาย ขอบเขตของเนื้อหาของหัวข้อเรื่อง กำหนด

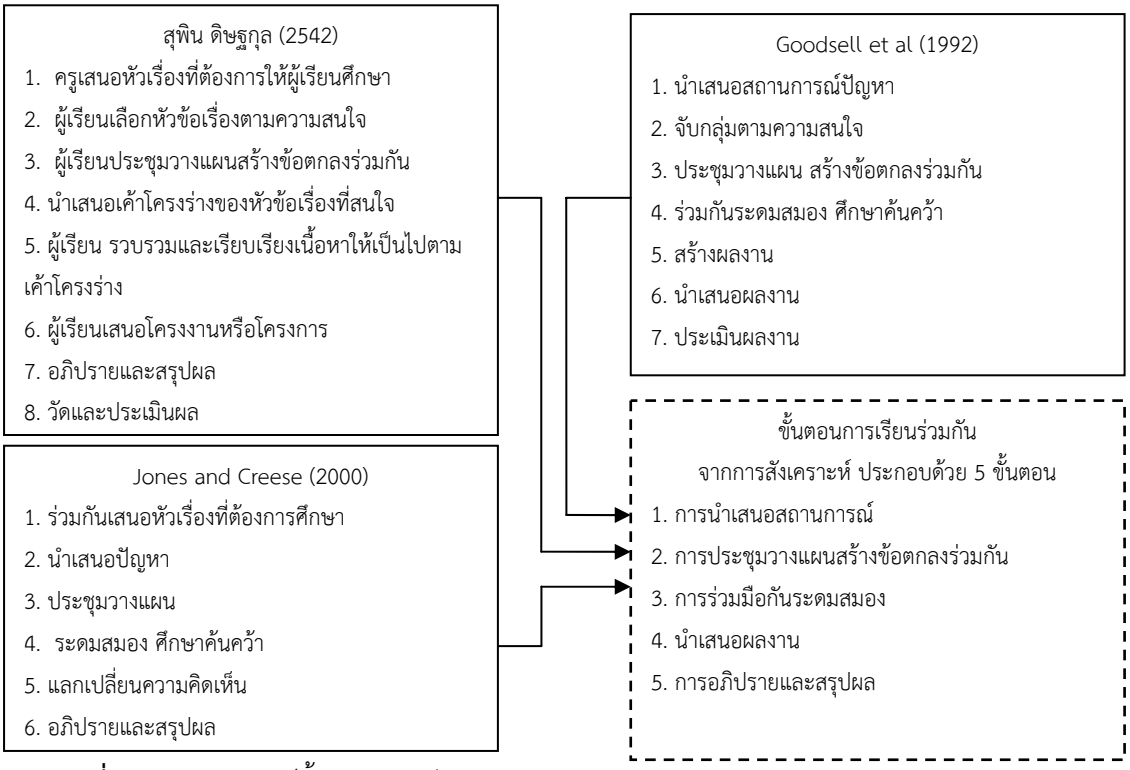
วิธีการดำเนินงาน การแบ่งความรับผิดชอบให้สมาชิก โดยผู้เรียนแต่ละคนต้องร่วมแสดงความคิด ปรึกษาหารือ อภิปราย ซักถาม โต้แย้ง เสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการกำหนดหรือระบุว่าจะนำเสนอหัวข้อเรื่องในประเด็นที่สนใจ แล้วเสนอผลการปฏิบัติงานของกลุ่ม ให้ผู้สอนตรวจสอบขอบเขตของเนื้อหา เพื่อจะได้ตัดส่วนที่ไม่สอดคล้องหรือไม่จำเป็นออกไป หรือเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายหรือบกพร่องไปและให้เพื่อนเสนอสิ่งที่อยากรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องนั้นๆ ด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การร่วมมือกันระดมสมอง สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบการเรียนรู้และภาระงานที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม ผู้เรียนเรียนรู้ไปพร้อมกับการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลที่ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ที่ได้ จากนั้นสมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปราย และสกัดเป็นความรู้ของกลุ่ม โดยกลุ่มจะเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอผลงาน สมาชิกแต่ละกลุ่มร่วมกันจัดเตรียมเนื้อหาและนำเสนอสิ่งที่เรียนรู้ตามแผนปฏิบัติงานที่กลุ่มกำหนดไว้ โดยให้แต่ละกลุ่มประเมินการนำเสนอของกลุ่มอื่นๆ และกลุ่มตนเองด้วย หรือผู้สอนอาจร่วมกับผู้เรียนทั้งชั้นให้ช่วยออกแบบแบบประเมินการนำเสนองานก็ได้เพื่อใช้ในการประเมิน

ขั้นตอนที่ 5 อภิปรายและสรุปผล เพื่อซักถามข้อสงสัยระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปบทเรียนและร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มเพื่อพิจารณาข้อบกพร่องและข้อควรปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น

จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนร่วมกันดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 การสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนร่วมกัน

จากรูปแบบการเรียนทั้ง 2 วิธีข้างต้น ผู้เขียนได้วิเคราะห์ความแตกต่างของการเรียนแบบร่วมมือและการเรียนร่วมกันสามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ความแตกต่างของการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) และการเรียนร่วมกัน (Collaborative Learning)

โครงสร้าง	การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative)	การเรียนแบบร่วมกัน (Collaborative)
ด้านเนื้อหา	ผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาให้แต่ละกลุ่ม	ผู้เรียนจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหา เป็นการเรียนแบบเปิดกว้างตามความสนใจ
ด้านภาระงาน	เน้นการมอบหมายงานให้สมาชิกในกลุ่มตามความถนัดของแต่ละคนและนำมาอภิปรายร่วมกัน	เน้นการค้นคว้าและอาศัยประสบการณ์ของสมาชิกในกลุ่มในการถ่ายทอดเนื้อหาและสร้างความรู้จากสังคม
ด้านกระบวนการกลุ่ม	เน้นการที่สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกันไปอยู่ในกลุ่มเดียวกันและคอยช่วยเหลือกัน	สมาชิกในกลุ่มจะมีความสนใจในเรื่องเดียวกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน สมาชิกในกลุ่มไม่จำเป็นต้องคละความสามารถ
ด้านปฏิสัมพันธ์	เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มด้วยรูปแบบที่ผู้สอนกำหนด	เน้นกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มแบบเปิดกว้าง

จากตารางที่ 1 ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่เป็นหลักสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างรูปแบบการเรียน 2 วิธีคือ ระดับของการปฏิสัมพันธ์และการนำไปใช้ ซึ่งการพัฒนาด้านปฏิสัมพันธ์ในการเรียนให้ปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางเดียวได้พัฒนาเป็นการสื่อสารแบบสองทางและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มมากขึ้น

รูปแบบการสอนแบบ Cooperative ผู้สอนจะมีบทบาทในการควบคุมชั้นเรียนแม้ว่าผู้เรียนทำงานกลุ่มก็ตาม ในการจัดการเรียนการสอนผู้สอนควรมีโครงสร้างที่เฉพาะเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการให้ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มและมีงานที่เฉพาะเจาะจง อาทิ รายงาน การทดสอบ ผู้สอนจะยังคงมีลักษณะการควบคุมในทุกขั้นตอนของการเรียน

รูปแบบการสอนแบบ Collaborative ผู้สอนไม่สามารถกำหนดกลุ่มผู้เรียน แต่สามารถประเมินกระบวนการของผู้เรียนและกลุ่ม และสามารถแนะนำเกี่ยวกับวิธีการเรียนโดยแสดงบทบาทเป็นที่ปรึกษา

และคอยอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน นอกเหนือจากนั้นผู้เรียนจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นการค้นหาข้อมูล กิจกรรมการเรียน ผลงานที่ได้จากการเรียนเป็นการตัดสินใจของกลุ่ม

จากการศึกษาวิธีการเรียนรู้ทั้งสองวิธีดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเรียนแบบร่วมมือและการเรียนร่วมกัน เป็นวิธีการเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม มีการปรึกษาหารือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกัน ทำให้เกิดการปลูกฝังทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การยอมรับฟังความคิดเห็นและเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ซึ่งหากมีการนำข้อดีของทั้งสองวิธีการดังกล่าวมาบูรณาการร่วมกันก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพยิ่งขึ้นได้ ผู้เขียนจึงได้สังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนทั้ง 2 วิธี เรียกว่า **"การเรียนเชิงบูรณาการระหว่างการเรียนแบบร่วมมือและการเรียนร่วมกัน"** ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การนำเสนอสถานการณ์ปัญหา ผู้สอนเสนอสถานการณ์ปัญหาให้ผู้เรียนศึกษา จากนั้นผู้เรียนเลือกศึกษาหัวข้อตามความสนใจโดยอิสระ บทบาทของผู้สอนจะคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหา และตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ตนสนใจ

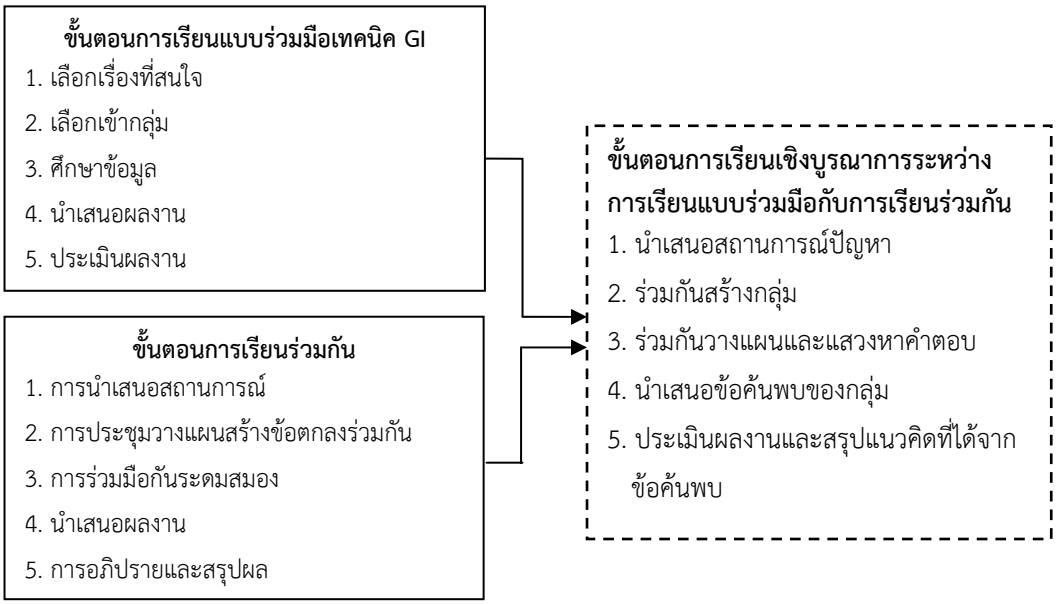
ขั้นตอนที่ 2 ร่วมกันสร้างกลุ่ม ผู้เรียนตัดสินใจเลือกเข้ากลุ่มตามความสนใจ กลุ่มละ 4-6 คน แบบคละความสามารถ สมาชิกในกลุ่มจะมีการประชุมวางแผน กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง กำหนดข้อตกลงร่วมกัน กำหนดระยะเวลาในการศึกษาค้นคว้า กำหนดขอบเขตของเนื้อหาหรือกิจกรรม วิธีการดำเนินงาน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับภาระงานให้สมาชิกในกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเรียนรู้ โดยผู้เรียนแต่ละคนต้องแสดงความคิดเห็น ปรึกษาหารือ อภิปราย เสนอแนะซึ่งกันและกัน โดยผู้สอนคอยควบคุมและอำนวยความสะดวกในการเรียน ให้คำแนะนำในการเข้ากลุ่ม รวมทั้งแสดงความคิดเห็นแผนการปฏิบัติของแต่ละกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบการเรียนรู้และภาระงานที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม โดยผู้เรียนจะเป็นผู้ตั้งคำถามและตัดสินใจเลือกคำตอบด้วยเหตุผลความเป็นไปได้ของคำตอบให้สอดคล้องกับเป้าหมายในการเรียนรู้และความสามารถของตนเอง โดยอาจหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งต่างๆ ที่เชื่อถือได้ จากนั้นสมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปราย ซักถาม โต้แย้ง เสนอแนะ และสกัดเป็นความรู้ของกลุ่ม โดยมีผู้สอนคอยควบคุมการเรียน อำนวยความสะดวก ชี้แนะแนวทางการเรียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริง

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม สมาชิกแต่ละกลุ่มจัดเตรียมเนื้อหา ร่วมกันพิจารณาและวิเคราะห์ว่าจะเสนอข้อค้นพบอะไรบ้าง และจะนำเสนออย่างไร ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่ละกลุ่มจะร่วมกันกำหนดเกณฑ์การประเมินการนำเสนอผลงาน โดยผู้สอนตรวจสอบความถูกต้องของผลงานและให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปบทเรียน ร่วมกันวิเคราะห์และประเมินผลการเรียนของตนเองและกลุ่มโดยดูจากผลงานตามเป้าหมายที่ระบุไว้ รวมทั้งการร่วมกันวิเคราะห์และอภิปราย เพื่อพิจารณาข้อบกพร่องและข้อควรปรับปรุงแก้ไขในการปฏิบัติงานกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น

จากขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้เป็นแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 ขั้นตอนการเรียนเชิงบูรณาการระหว่างการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วมกัน

สรุป

จากการศึกษาของผู้เขียน พบว่าการเรียนแบบร่วมมือและการเรียนร่วมกัน สามารถนำมาบูรณาการเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ เนื่องมาจากลักษณะการเรียนดังกล่าวข้างต้น ผู้เรียนมีการเรียนร่วมกันเป็นกลุ่ม แบ่งความรับผิดชอบ เพื่อการแสวงหาความรู้ให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือข้อค้นพบต่างๆ ด้วยตนเองและกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีการอภิปราย แสดงความคิดเห็นกันภายในกลุ่มบนพื้นฐานของข้อมูลที่ตนเองค้นพบด้วยเหตุผลอย่างมั่นใจเพื่อสรุปเป็นความรู้ของกลุ่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อันจะช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมยุคสารสนเทศได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

จันทรา ตันติพงศานุรักษ์. การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ. **วารสารวิชาการ.** 3(12)(ธันวาคม 2543): 36-55.

ทิศนา แขมมณี.**รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

นาตยา ปิลันธนานนท์. **การเรียนแบบร่วมมือ.** กรุงเทพฯ: บริษัท จูนพับลิชชิ่ง จำกัด, 2543.

ปานใจ จิรานุภาพ. เด็กได้เรียนรู้อะไรจากการทำงานร่วมกับผู้อื่น. **วารสารการศึกษาปฐมวัย**. 4(4) (ตุลาคม 2548): 50-51.

วัชรา เล่าเรียนดี. **เทคนิคและยุทธวิธีพัฒนาทักษะการคิด การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.** นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

สารีพันธุ์ ศุภวรรณ. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของเด็กเร่ร่อน. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

สุพิน ดิษฐกุล. การสร้างความรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกัน. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศึกษา ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สมาคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศึกษาไทย, 2542.

สุมณฑา พรหมบุญและอรพรรณ พรสีมา. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. **วารสารครุศาสตร์**. 26(1)(กันยายน-ตุลาคม 2542): 28-32.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545).** กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 2545.

ภาษาต่างประเทศ

Bulu, S. T., & Yildirim, Z. Communication Behaviors and Trust in Collaborative Online Teams. **Educational Technology & Society**. 11 (1): 132-147, 2008.

Goodsell, A.N., Maher, R.M, Tinto. **Collaborative learning: A source book for higher education**. The National Center on Postsecondary Teaching, and Assessment (NCTLA), 1996.

Johnson, D.W. and Johnson, R.T. An Overview of Cooperative Learning**. Creativity and Collaborative learning.** Baltimore Maryland: Paul H. Brookes Publishing, 1994.

Jones, S and Creese,L. E. **E-education: creating partnerships for learning.** Paper originally presented at the Seventh International Literacy and Education Research Network (LERN) Conference on Learning, RMIT University, Melbourne, 5-9 July 2000. [0nline]. Retrieved 21 June 2008. Available from http://ultibase.rmit.edu.au/Articles/aug01/jones1.htm

Joyce, B & Weil, M. **Models of Teaching**. 3rd ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1996.

Karel, K., Paul A.K., Wim, J. and Hans V.B. Measuring perceived sociability of computer-supported collaborative learning environments. **Computers & Education.** 49(2) (September 2005): 176-192.

Sharan, Y. and S. Sharan. Group Investigation Cooperation Learning. **Educational Leadership.** 47(4) (December 1989 –January 1990): 17-21.

Slavin, R.E. **A Model of Effective Instruction.** [0nline]. Accessed 21 August 2005. Available from http://www.succesforall.net/ images/pdf/modeleffect.html

York University. **Collaborative Learning**. [0nline]. Accessed 9 March 9 2004. Available from http://www.yorku.ca/academicintegrity/collaborative1.html